

VI. Kaupunginkirjasto.

Kaupunginkirjaston hallituksen kertomus vuodelta 1918 ¹⁾ oli seuraavaa sisällystä:

Kirjaston hallituksena olivat samoin kuin edellisenäkin vuonna varsinaiset jäsenet ent. päätirehtööri Richard Sievers puheenjohtajana, ylim. professori J. N. Reuter varapuheenjohtajana ja lehtori Hugo Bergroth sekä varajäsenet ylim. professori Kustavi Grotenfelt, professori Yrjö Hirn ja filosofiantohtori A. H. Bergholm.

Hallituksen
kokoonpano.

Kirjaston henkilökunnassa tapahtuivat kertomusvuonna seuraavat muutokset: Pääkirjaston ylimääräinen amanuessi Karin Lesch sai pyynnöstään eron tammikuun 1 päivänä ja hänen sijaansa tuli harjoittelija Eevi Koponen, tammik. 24 päivänä nimitettiin Kallion haarakirjaston ylimääräinen amanuessi Isa Bläfield saman kirjaston vakinaiseksi amanuenssiksi ja hänen sijaansa ylimääräiseksi amanuenssiksi otettiin harjoittelija Elsa Liljeström, huhtikuun 22 päivänä erotettiin pääkirjaston vahtimestari Väinö Louhi toimestaan kapinaliikkeeseen osanoton johdosta, toukokuun 1 päivänä otettiin Gunnar Nyström pääkirjaston vahtimestariksi, syyskuun 5 päivänä sai pääkirjaston amanuessi Greta Andersin pyynnöstään virkaeron, syyskuun 25 päivänä otettiin ylimääräinen amanuessi Ludvig Wennerström pääkirjaston vakinaiseksi amanuenssiksi, lokakuun 15 päivänä myönsi kaupunginvaltuusto avustavalle kirjastonhoitajalle Volter Kilvälle hänen anomansa virkaeron tammikuun 1 päivästä 1919 lukien ja marraskuun 12 päivänä 1919 otettiin harjoittelija Elin Kytömaa ylimääräiseksi amanuenssiksi pääkirjastoon.

Henkilökunta.

Virkavapautta kuukauden tai sitä pitemmän ajan nauttivat: avustava kirjastonhoitaja Volter Kilpi, amanuessi Greta Andersin, amanuessi Saima Tukiainen ja amanuessi Simo Pakarinen.

¹⁾ Kertomukseen liittyvät taulutiedot kirjalainoista sekä lukusalikäynneistä ovat julkaistuina Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa vuodelta 1920.

Vuonna 1918 vallinneiden poikkeuksellisten olojen johdosta ei mainittuna vuonna saavutettua kirjastotyön tulosta käy sinänsä vertaaminen edellisten vuosien tulokseen. Kapina keskeytti lainausliikkeen ja kirjastotyön kokonaan lähes kolmeksi kuukaudeksi sinä aikana vuodesta, jolloin liike tavallisesti on vilkkain. Myöskin kapinan edellisenä ja jälkeisenä aikana oli yhteiskunnassa vallitseva levottomuus huomattavana kirjastossa. Oletettavissa niinkään on, että olevat olot osassa yleisöä aikaansaivat opiskeluhalun vähenemistä ja harrastusta kiihoittavampaan lukemiseen. Edelleen häiritivät kirjaston toimintaa vuoden varrella liikkuneet kulkutaudit, samaten kallis aika ja vaikeus hankkia kirjastotarvikkeita ja kirjallisuutta, varsinkin ulkomaista. Mahdollista ei myöskään ollut ehkäistä näitä olevista oloista johtuneita häiriöitä ja esteitä hankkimalla suurempaa hupaisuutta kirjaston käyttäjille. Kirjasto, etusijassa pääkirjasto, on tilanpuutteen johdosta joutunut miltei toivotomaan asemaan, joka tuskin on parannettavissa supistamalla sen toimintamuotoa taikka siirtämällä vanhemmaa kirjallisuutta varastuosoihin. Kysymys pääkirjastossa vallitsevan tilanahtauden poistamisesta, joka kysymys on ollut päiväjärjestyksessä vuodesta 1911 lähtien, ei valitettavasti kertomusvuoden kuluessa edistynyt. Kaupunginvaltuuston vuonna 1917 uuden keskuskirjastotalon tonttipaikkaa osoittamaan asettamalla valiokunnalla ei ole ollut tilaisuutta antaa ehdotusta asiassa.

Yksi huoneistoihin nähden saavutettu etu kuitenkin on mainittava. Kallion haarakirjastorakennus voitiin nimittäin kapinan jälkeen jälleen kokonaan käyttää tämän kirjaston tarpeisiin maailmansodan alusta lähtien toimineiden kansakoululuokkain päästyä takaisin omiin huoneistoihinsa. Työväenopiston suomenkielinen osasto toimeenpani syyslukukaudella 1918 ainoastaan yhtenä iltana viikossa opintokursseja haarakirjaston yhdessä lukusalissa. Nämä kurssit eivät häirinneet kirjastotyötä, joka ei myöskään mainittavasti estynyt senkään johdosta, että kirjastotalosta on huoneisto luovutettu vaalitulaisuuksiin.

Lainausliike.

Paitsi niinä päivinä, joina kirjain lainaus tavallisuuden mukaan oli keskeytyneenä, toisin sanoin tärkeämpinä pyhäpäivinä ja kesäkuukausien sunnuntaisin sekä Töölön ja Hermannin haarakirjastoissa myös kolmena arkipäivänä viikossa kesän aikana, olivat kirjaston lainausosastot suljettuina tammikuun 27 päivästä huhtikuun 21 päivään kapinan johdosta sekä toukokuun 16 päivänä valkoisten joukkojen juhlallisen saapumisen johdosta Helsinkiin. Lainauspäiviä oli pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa 262 sekä Töölön ja Hermannin haarakirjastoissa 222.

Toiminnan jälleen alkaessa kapinan päätyttyä muutettiin lai-

nausaika pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa arkipäivin klo 12—2 ja 4—7 i. p. sekä Töölön ja Hermannin haarakirjastoissa klo 4—7 i. p. väliseksi ajaksi. Syyskuun 1 päivänä kuitenkin palautettiin entinen lainausaika (arkipäivin klo 1—3 ja 5—8 i. p. pääkirjaston aikuisten lainausosastoilla, klo 1—3 ja 4—7 i. p. pääkirjaston lastenosastolla, klo 12—2 ja 5—8 i. p. Kallion haarakirjastossa sekä klo 5—8 i. p. Töölön ja Hermannin haarakirjastoissa; sunnuntaisin ja pyhäpäivin kaikilla lainausosastoilla klo 4—7 i. p.).

Kirjalainojen määrä vuosina 1918 ja 1917 oli seuraava:

	1918.	1917.
Pääkirjastossa	183,954	281,289
Kallion haarakirjastossa	111,908	169,115
Töölön ”	19,022	28,646
Hermannin ”	10,468	18,112
Yhteensä	325,352	497,162

Lainain keskimäärä lainauspäivää kohti oli pääkirjastossa 702, Kallion haarakirjastossa 427, Töölön haarakirjastossa 86 ja Hermannin haarakirjastossa 47 eli kaikkiaan 1,262.

Erikielisen kirjallisuuden lainausta valaisee seuraava taulu:

	Suomenkielinen kirjallisuus.		Ruotsin- sekä tanskan- ja norjankielinen kirjallisuus.		Saksan-, ranskan- ja englanninkiel. kirjallisuus.		Yhteensä.
	Absoluutt. luku.	0/0.	Absoluutt. luku.	0/0.	Absoluutt. luku.	0/0.	
Pääkirjasto	87,758	47.7	93,492	50.8	2,704	1.5	183,954
Kallion haarakirjasto ..	89,542	80.0	22,366	20.0	—	—	111,908
Töölön ”	9,526	50.1	9,496	49.9	—	—	19,022
Hermannin ”	5,732	54.8	4,736	45.2	—	—	10,468
Yhteensä	192,558	59.2	130,090	40.0	2,704	0.8	325,352

Aikuisille annettujen sekä lapsille ja 16 vuotta nuoremmille henkilöille annettujen kirjalainojen välinen suhde, joka kertomusvuonna muuttui nuorten eduksi, käy selville seuraavasta taulusta:

	Kirjalainoja aikuisille.		Kirjalainoja lapsille.		Yhteensä.
	Absoluutt. luku.	0/0.	Absoluutt. luku.	0/0.	
Pääkirjasto	103,443	56.2	80,511	43.8	183,954
Kallion haarakirjasto ..	42,150	37.7	69,758	62.3	111,908
Töölön ”	9,592	50.4	9,430	49.6	19,022
Hermannin haarakirjasto ..	3,170	30.3	7,298	69.7	10,468
Yhteensä	158,355	48.7	166,997	51.3	325,352

Seuraava taulu osoittaa, miten lainaus pääkirjastossa ja haarakirjastoissa jakautui kirjavaraston eri osastojen kesken:

	Luku.	%.
I. Uskontoa	1,397	0.4
II. Historiaa ja elämäkertoja	26,053	8.0
III. Maantietoa, kansatiedettä ja matkakuvauksia	16,038	4.9
IV. Romaaneja, kertomuksia ja satuja	231,201	71.1
V. Runoja, näytelmiä, kirjallisuuden-, tieteen- ja taiteenhistoriaa	22,036	6.8
VI. Terveys- ja lääkintäoppia, luonnontiedettä, matematikkaa ja teknologiaa	11,164	3.4
VII. Oikeus- ja valtiotiedettä, yhteiskunnallisia kysymyksiä ja taloutta	5,415	1.7
VIII. Kielitiedettä	3,109	1.0
IX. Filosofiaa, siveysoppia, kasvatusta, urheilua ja sekalaisia aineita	8,939	2.7
	Yhteensä 325,352	100.0

Kertomus- ja romaanikirjallisuuden sekä muun kirjallisuuden lainauksen välistä suhdetta selvittää seuraava taulu, jossa myös on otettu huomioon vanhemmille ja nuoremmille henkilöille annettujen lainain välinen ero.

	Kirjalainoja aikuisille.				Kirjalainoja lapsille ja nuorisolle.				Kaikki kirjalainat.			
	Romaanikirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Kertomuskirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Romaani- ja kertomuskirjallisuus.		Muu kirjallisuus.	
	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.
Pääkirjasto ..	67,171	64.9	36,272	35.1	59,172	73.5	21,339	26.5	126,343	68.7	57,611	31.3
Kallion haarakirjasto	26,487	62.8	15,663	37.2	55,197	79.1	14,561	20.9	81,684	73.0	30,224	27.0
Töölön haarakirjasto	7,232	75.4	2,360	24.6	7,543	80.0	1,887	20.0	14,775	77.7	4,247	22.3
Hermannin haarakirjasto	2,286	72.1	884	27.9	6,113	83.8	1,185	16.2	8,399	80.2	2,069	19.8
Yhteensä	103,176	65.2	55,179	34.8	128,025	76.7	38,972	23.3	231,201	71.1	94,151	28.9

Samoin kuin edellisenä vuonna lainattiin kirjastosta kirjakokoelmia Helsingin läheisyydessä sijaitseviin lasten kesäsiirtoloihin. Helsinkiin sijoitettu sotaväki ja eräät kunnan kasvatustilatkin saivat lainaksi pienehköjä kirjakokoelmia.

Vuonna 1917 annetuista kirjalainoista oli vuoden päättyessä palauttamatta 703; näistä oli 491 annettu pääkirjastosta, 176 Kallion, 25 Töölön ja 11 Hermannin haarakirjastosta. Tämä palauttamattomien lainain lukuisuus johtui vuoden varrella vallinneista oloista.

Vuosina 1912—18 on 50,849 henkilöä kirjoittautunut lainaajaksi kirjastoon. Näistä on vuonna 1918 lainausoikeuttaan käyttänyt 19,111. Vuoden varrella kirjoittautuneiden uusien lainanottajain lukumäärä oli 4,705. Seuraava taulu esittää lainaajia koskevia tietoja:

	Miehiä.			Naisia.			Lapsia ja nuorisoa.			Kaiken kaikkiaan.
	Ruunnillis. työn tekij.	Muita.	Yhteensä.	Ruunnillis. työn tekij.	Muita.	Yhteensä.	Ruunnillis. työn tekij.	Muita.	Yhteensä.	
<i>Suomenkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto.....	1,008	940	1,948	801	845	1,646	1,334	695	2,029	5,623
Kallion haarakirjasto ..	797	215	1,012	616	352	968	1,289	1,008	2,297	4,277
Töölön ” ..	79	25	104	124	40	164	196	114	310	578
Hermannin ” ..	50	7	57	42	11	53	99	67	166	276
Yhteensä	1,934	1,187	3,121	1,583	1,248	2,831	2,918	1,884	4,802	10,754
<i>Ruotsinkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto.....	1,010	1,257	2,267	775	1,748	2,523	1,096	667	1,763	6,553
Kallion haarakirjasto ..	170	95	265	129	150	279	322	268	590	1,134
Töölön ” ..	80	31	111	49	47	96	130	107	237	444
Hermannin ” ..	32	7	39	19	14	33	82	72	154	226
Yhteensä	1,292	1,390	2,682	972	1,959	2,931	1,630	1,114	2,744	8,357
<i>Kaikkiaan lainaajia.</i>										
Pääkirjasto.....	2,018	2,197	4,215	1,576	2,593	4,169	2,430	1,362	3,792	12,176
Kallion haarakirjasto ..	967	310	1,277	745	502	1,247	1,611	1,276	2,887	5,411
Töölön ” ..	159	56	215	173	87	260	326	221	547	1,022
Hermannin.....	82	14	96	61	25	86	181	139	320	502
Yhteensä	3,226	2,577	5,803	2,555	3,207	5,762	4,548	2,998	7,546	19,111

Pääkirjaston opintosali oli avoinna 272, yleinen lukusali 273, lasten lukusali 262 ja sanomalehtihuoneet 345 päivää. Kallion haarakirjaston aikuisten lukusali oli avoinna 261, lasten lukusali 260 ja sanomalehtisali 340 päivää. Tehtaankadun lukuhuoneet olivat avoinna 325, Töölön ja Hermannin haarakirjastojen lukuhuoneet 275 päivää. Aukiolopäiväin vähälukuisuus johtui siitä, että lukusalit olivat kapinan aikana suljettuina.

Päivittäiseen aukioloaikaan tehtiin kirjastotoiminnan kapinan jälkeen jälleen alkaessa se muutos, että ne lukusalit, jotka aikaisemmin olivat tavallisesti olleet avoinna klo 9 asti i. p., suljettiin jo klo 8 i. p. Syyskuun 1 päivästä lähtien palautettiin entinen aukioloaika.

Lukusalit.

Käyntejä lukusaleissa oli vuonna 1918 seuraava määrä:

Pääkirjasto.		Kallion haarakirjasto.	
Opintosali	9,524	Aikuisten lukusali	10,050
Yleinen lukusali	26,277	Lasten lukusali	36,816
Lasten ja nuorison lukusali ..	12,471	Sanomalehtisali	45,937
Sanomalehtihuoneet	158,452		
	<u>Yhteensä 206,724</u>		<u>Yhteensä 92,803</u>

Lukusalissa kävijöitä oli keskimäärin pääkirjastossa 638 ja Kallion haarakirjastossa 316 vastaavain määrain vuonna 1917 ollessa 1,063 ja 440.

Pääkirjastossa oli lukusaleissa ja sanomalehtihuoneissa yleisön käytettävänä 232 aikakauslehteä 296 kappalein ja 62 sanomalehteä 81 kappalein, Kallion haarakirjastossa 98 aikakauslehteä 121 kappalein ja 40 sanomalehteä 52 kappalein, Töölön haarakirjastossa 31 aikakauslehteä 33 kappalein ja 20 sanomalehteä 25 kappalein, Hermannin haarakirjastossa 28 aikakauslehteä kappale kutakin ja 17 sanomalehteä 22 kappalein sekä Tehtaankadun lukuhuoneessa 34 aikakauslehteä 35 kappalein ja 20 sanomalehteä 30 kappalein.

Kirjavarastot.

Kirjavarastossa tapahtuneet muutokset käyvät selville seuraavasta taulusta:

Kirjallisuus- osastot ¹⁾ .	Tammik. 1 p. 1918.				Poistettu v. 1918.				Tullut lisää v. 1918.				Jouluk. 31 p. 1918.			
	Suomenkielisiä kirjallisuutta.		Ruotsin- (sekä tansk. ja norj.) kielistä kirjallisuutta.		Saksan-, ranskan- ja engl. kiel. kirj.		Yhteensä.		Suomenkielisiä kirjallisuutta.		Ruotsin- (sekä tansk. ja norj.) kielistä kirjallisuutta.		Saksan-, ranskan- ja engl. kiel. kirj.		Yhteensä.	
I	1,542	1,059	10	2,611	1	—	—	1	46	25	—	71	1,587	1,084	10	2,681
II	2,512	3,715	68	6,295	24	8	1	33	329	404	59	792	2,817	4,111	126	7,054
III	1,450	2,055	28	3,533	13	8	—	21	106	89	2	197	1,543	2,136	30	3,709
IV	17,343	21,961	440	39,744	265	228	—	493	1,257	1,267	51	2,575	18,335	23,000	491	41,826
V	4,895	4,034	402	9,331	9	6	—	15	270	251	32	553	5,156	4,279	434	9,869
VI	1,947	2,367	29	4,343	7	3	—	10	83	186	2	271	2,023	2,550	31	4,604
VII	2,042	1,709	14	3,765	2	2	—	4	163	169	4	336	2,203	1,876	18	4,097
VIII	492	580	—	1,072	2	1	—	3	53	81	—	134	543	660	—	1,203
IX	2,137	2,380	60	4,577	—	6	—	6	122	117	2	241	2,259	2,491	62	4,812
X	4,516	5,256	244	10,016	28	16	—	44	266	253	32	551	4,754	5,493	276	10,523
Yht.	38,876	45,116	1,295	85,287	351	278	1	630	2,695	2,842	184	5,721	41,220	47,680	1,478	90,378

¹⁾ I—IX osaston kirjallisuuden laatu on mainittu siv. 326; X osastoon on luettu bakemistot, käsikirjat, sidotut sanomalehti- ja aikakauskirjavuosikerrat, valikoimna loisto- ja kuvateoksia y. m., joita ei lainata kotiin, vaan jotka ovat yleisön käytettävänä lukusaleissa.

Vuoden lopussa olevista kaikkiaan 90,378 kirjaniteestä oli 1,978 nidettä vanhempaa ja vähemmän kysyttyä kirjallisuutta sijoitettuina Kallion kirjastotalon varastohuoneeseen.

Samoin kuin edellisinä vuosina muistivat sekä yksityishenkilöt että eräät kirjastot, yhdistykset ja laitokset kirjastoa kirjalahjoilla.

Noin 45,000 korttia käsittävä, sanakirjan muotoon laadittu kirjaston ruotsin- ja vieraskielisen kirjavaraston korttiluettelo (tekijä-, kirjanimi- ja ainekortit) annettiin vuoden varrella yleisön käytettäväksi. Aikakauslehtien sisällyksen korttiluettelon laadintaa jatkettiin ja haarakirjastoihin annettujen kirjojen sisällysluettelon laadinta aloitettiin. Painosta julkaistiin kirjastoon vuonna 1917 hankitun ruotsin- ja vieraskielisen sekä suomenkielisen kirjallisuuden luettelot, samana vuonna hankitun suomen- ja ruotsinkielisen lasten- ja nuorisokirjallisuuden luettelo sekä kertomus kirjaston toiminnasta vuonna 1917.

13,884 tapauksessa veloitettiin lainanottajat maksamaan sakoja, joita kertyi kaikkiaan 4,858: 50 markkaa. 3,173 suomenkielistä kirjalueteloa myytiin kaikkiaan 602: 70 markasta, 2,533 ruotsinkielistä luetteloa 699: 65 markasta ja 13 vieraskielisen kirjallisuuden luetteloa 1: 30 markasta. Vanhojen sanomalehtien y. m. myynnistä kertyi 576: 45 markkaa. Tuloja oli kaikkiaan 6,738: 60 markkaa, ja käy näiden ryhmittyminen pääkirjaston ja haarakirjastojen sekä eri kuukausien kesken näkyviin seuraavasta taulusta:

Tulot.

	Pääkirjasto.		Kallion haarakirjasto.		Töölön haarakirjasto.		Hermannin haarakirjasto.		Yhteensä.	
	Smk	piä.	Smk	piä.	Smk	piä.	Smk	piä.	Smk	piä.
Tammikuussa	565	57	177	45	17	70	17	20	777	92
Huhtikuussa	68	70	38	—	4	90	3	85	115	45
Toukokuussa	589	90	112	98	69	20	34	55	806	63
Kesäkuussa	444	80	225	80	25	60	14	65	710	85
Heinäkuussa	474	10	152	55	18	90	17	25	662	80
Elokuussa	410	40	122	20	12	20	9	80	554	60
Syyskuussa	506	40	155	20	15	55	11	10	688	25
Lokakuussa	551	75	178	70	17	35	6	05	753	85
Marraskuussa	563	95	228	40	8	80	16	30	817	45
Joulukuussa	578	60	222	75	40	40	9	05	850	80
Yhteensä	4,754	17	1,614	03	230	60	139	80	6,738	60

Kirjastolaitoksen menot ¹⁾ näkyvät seuraavasta yhdistelmästä, johon myös on otettu kirjaston vuotuiset määrärahat:

¹⁾ Tähän laskelmaan eivät sisälly kulut kirjastorakennusten kunnossapidosta ja palovakuutusmenoista eivätkä myöskään kirjaston vakinaisen henkilökunnan saamat kalliinajanlisäykset.

	Määrärahat ¹⁾ .	Menot.
Palkat ja palkkiot	Smk 110,756: —	106,784: 78
Kirjat, aikakaus- ja sanomalehdet ynnä sidonta	„ 65,000: —	64,998: 12
Haarakirjastojen vuokrat	„ 5,800: —	4,975: —
Painatuskulut	„ 7,200: —	7,193: 75
Kirjahyllyt ja luettelokaapit	„ 2,500: —	2,500: —
Polttoaineet	„ 30,000: —	29,499: 70
Valaistus	„ 8,500: —	6,682: 60
Irtaimiston palovakuutus	„ 250: —	243: 60
Lumenajo	„ 400: —	—
Vedenkulutus	„ 200: —	165: 81
Puhtaanapito	„ 1,170: —	860: —
Erinäisiä ja arvaamattomia menoja ..	„ 8,000: —	8,002: 05
	<u>Yhteensä Smk 239,776: —</u>	<u>231,905: 41</u>

¹⁾ Lukuun otettuina lisämäärärahat, kaikkiaan 20,463 markkaa.